

φόρδην ἐπάνοδόν του, διήγε βίον ἡσυχον ἐν τῷ μέσῳ τῆς οικογενείας του, ἀποτελουμένης ἐκ τῆς συζύγου του Ἄννης Hathaway, τῆς πρωτοτόκου θυγατρὸς του Σωσάννης καὶ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς τοῦ ἱατροῦ Θ. Χάλλ, τῆς νεωτέρας θυγατρὸς Ἰουδίθης καὶ τοῦ συζύγου τῆς Θωμᾶ Quiney, τῆς ἀδελφῆς του Ἰωάννης Χάρτ, τῶν τριῶν τέκνων τῆς Γουλιέλμου, Θωμᾶ καὶ Μιχαήλ καὶ τῆς ἐννεαετοῦς ἐγγονῆς του Ἐλισάβετ Χάλλ, ὅτι μετέβαινε ἐκ διαλειμμάτων εἰς Λονδίνον καὶ ὅτι μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἡσχολεῖτο εἰς ἰδιωτικὰς ὑποθέσεις ἢ εἰς ἔργα ἀφορῶντα εἰς τὴν γενέθλιον πόλιν.

Ὁ Σαίξπηρ συνέταξε ¹⁾ τὴν διαθήκην αὐτοῦ τῆ 26 Μαρτίου 1616. Ἄπασαν τὴν περιουσίαν αὐτοῦ κληρονομεῖ εἰς τὴν οικογένειάν του· δὲν λησμονεῖ δὲ καὶ τοὺς ἐν τῷ θεάτρῳ φίλους καὶ συναδέλφους Ριχάρδον Burbage καὶ Ἐρρίκον Condell, εἰς οὓς ἀφίνει μικρὸν χρηματικὸν ποσὸν ὅπως ἀγοράσωσιν δακτυλίους.

Ἀπέθανε τῆ 23 Ἀπριλίου 1616 ἐν ἡλικίᾳ 52 ἐτῶν, καὶ ἐτάφη μετὰ δύο ἡμέρας ἐν τῷ Ἱερῷ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἡ ἐπιτύμβιος πλάξ φέρει τὰ ἐξῆς, ἅτινα λέγεται ὅτι ἐγράφησαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ, ἢ καθ' ὑπαγόρευσίν του :

»Good friend for Jesus sake forbear
»to digg the dust enclosed heare.
»Blest be y man y spares the stones
»And curst be he y moves my bones.

ἤτοι :

»Καλὲ φίλε, μὴ ἀνασκήψῃς δι' ἀγάπην τοῦ
»Ἰησοῦ, τὴν ἐνταῦθα κεκλεισμένην κόνιν.
»Εὐλογημένος εἶη ὁ σεβόμενος τοὺς λίθους τούτους
»Κατηραμένος δὲ ὁ ταράσσων τὰ ὀστέα μου.

Παρὰ τὸν τάφον, ἐντὸς κοιλώματος τοῦ τοίχου, ἴσταται μαρμαρίνη κεχρωματισμένη προτομὴ τοῦ ποιητοῦ, ὑφ' ἣν εἰσι γεγραμμένα λατινιστὶ τὰ ἐξῆς :

»Τὸν κατὰ τὴν κρίσιν Πύλιον (Νέστορα)
»Τὸ πνεῦμα Σωκράτην, τὴν τέχνην Μύρωνα (Βιργίλιον)
»Ἡ γῆ καλύπτει, ὁ λαὸς θρηνεῖ, ὁ Ὀλυμπος κατέχει.

Κάτωθι δὲ ταύτης τὰ ἐπόμενα, Ἄγγλιστί :

»Στῆθι παροδίτα, διατὶ σπεύδεις ;
»Ἀνάγνωθι, ἂν δύνασαι, τίνα ὁ φθονερὸς θάνατος
»ἔθηκεν ἐντὸς τοῦ μνημείου τούτου.
»Τὸν Σαίξπηρ, μεθ' οὗ συναπέθανεν ἡ εὐφροσύνη·
»οὕτινος ἡ φήμη κοσμεῖ τὸν τάφον πλείοτερον
»ἢ αὐτὸς ὁ πλοῦτος τοῦ τάφου, διότι
»ὅ,τι ἔγραψεν ἀπομένει τέχνη ζωῶσα,
»σελίδες, δεικνύουσαι τὴν εὐφροσύνην του.

Τὴν περιέργων ταύτην προτομὴν κατεσκευάσεν ὁ Ὀλλανδὸς γλύπτης Γεράρδος Johnson μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ ποιητοῦ. Συγκρίνων δέ τις, λέγει ὁ Mezières ²⁾ τὴν προτομὴν

ταύτην πρὸς τὰς τρεῖς καλλιτεχνικὰς εἰκόνας τοῦ ποιητοῦ, ἧτοι πρὸς τὴν χαλκογραφίαν ἣν περιέχει ἡ ἔκδοσις τῶν ἔργων του, δημοσιευθεῖσα τῷ 1623 ὑπὸ τῶν ὑποκριτῶν Condell καὶ Heminge, πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ δουκὸς Chandos, ἀνήκουσαν τῷ λόρδῳ Ellesmere, καὶ νῦν ἐν τῇ πινακοθήκῃ τοῦ Λονδίνου εὐρισκομένην, καὶ τέλος πρὸς τὴν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ποιητοῦ ἐλαιογραφίαν, εὐρίσκει, ἐκτὸς ὀλίγων παραλλαγῶν ὡς πρὸς τὰς λεπτομερείας, φυσιογνωμίαν εὐγενῆ, εἰλικρινῆ, πραεῖαν, καὶ πάντῃ συμφωνοῦσαν πρὸς τὰς μαρτυρίας τῶν συγχρόνων του, οὔτινες ἐκάλουν αὐτὸν « ἀξιαγάπητον Γουλιέλμον ».

MIX. N. ΔΑΜΙΡΑΛΗΣ

ΕΙΣ ΣΥΛΛΕΚΤΗΣ ΑΥΤΟΓΡΑΦΩΝ

Ἐν Ἑλλάδι ἡ μανία τῆς συλλογῆς αὐτογράφων ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τῆς σχετικῶς ἀνωδυνότερας ἐπιβολῆς τῆς συνεργασίας εἰς λευκώματα. Ἄλλ' ἐν Εὐρώπῃ αὕτη ἔλαβε τοιαύτας διαστάσεις καὶ παρουσιάζεται ὑπὸ τοσαύτης μορφᾶς, τὴν μὲν ὀχληροτέραν τῆς δέ, ὥστε ἀποβαίνει πραγματικὴ βάσανος διὰ τοὺς ἀτυχεῖς, οὔτινες διαπρέπουσι καὶ ἐξέχουσιν εἰς οἰονδήποτε στάδιον. Μυρία ὅσα μηχανῶνται κατ' αὐτῶν οἱ συλλέκται, διὰ νὰ δυνηθῶσι νὰ τοὺς ἀποσπάσωσι μίαν γραμμὴν, ἓνα στίχον, τὴν πολυτιμὸν ὑπογραφὴν των. Θεμιτὰ καὶ ἀθέμιτα μέσα τίθενται εἰς χρῆσιν καὶ θαῦμα σπάνιον εἶνε ἂν τὸ θῦμα δυνηθῆ νὰ διαφύγη τὴν παγίδα μέχρι τέλους.

Εἰς τοιοῦτος συλλέκτης ἀπέθανεν ἐσχάτως ἐν Παρισίοις, ἐκ τῆς πωλῆσεως δὲ τῆς τῶν αὐτογράφων συλλογῆς του λαμβάνουσαι ἀφορμὴν αἱ γαλλικαὶ ἐφημερίδες διεξέρχονται διὰ μακρῶν τὰ κατ' αὐτόν, πολλὰ ἀναφέρουσαι ἀνέκδοτα τερπνότατα.

Καίτοι ὁ Ἀχιλλεὺς Β. . .—οὕτω συγκεκριμένως ἀναφέρουσιν αἱ ἐφημερίδες τὸ ὄνομα τοῦ ἀποθανόντος—οὐδὲν ἀξιοσημείωτον ἔπραξε κατὰ τὸν βίον του, ἦτο γνωστότατος εἰς πάντα χεῖροντα τὴν ἐλαχίστην φήμην ἐν Παρισίοις. Μετὰ τοσαύτης δεξιότητος καὶ ἐπιμονῆς ἐξετέλει τὰς πολιορκίας του κατὰ τῶν δυναμένων νὰ χορηγήσωσιν εἰς αὐτὸν αὐτόγραφόν τι ἔχον ἔστω καὶ μικρὰν ἀξίαν, ὥστε ἐπὶ τέλους ὁ πολιορκούμενος ἀπαυδῶν ἠναγκάζετο νὰ καταθέσῃ τὰ ὄπλα καὶ νὰ χορηγήσῃ τὰς αἰτουμένας γραμμὰς καὶ τὴν ὑπογραφὴν του. Ὁ ἀκαταπόνητος συλλέκτης εἶχε κατορθώσῃ οὕτω νὰ ἐξαντλήσῃ πᾶσαν τὴν σειρὰν τῶν ἐνδόξων καὶ διασήμων ὀνομάτων, κατὰ τὰ τελευταῖα δὲ ἔτη τοῦ βίου

(1) Halliwell, σελ. 489.

(2) A. Mezières, Shak. ses oeuvres et ses critiques σελ. 10.

του ἐπεδόθη πλέον εἰς τὴν ἔρευναν τῶν βιβλιογραφικῶν δελτίων τῶν ἡμερησίων, τῶν καταλόγων τῶν βιβλιοπωλείων ἀκόμη, ὅπως δυνήθη νὰ ἀνακαλύψῃ ἄσχημον τινα ἀξίαν, ἄγνωστον τινα συγγραφέα ἢ λόγιον καὶ ζήτησιν παρ' αὐτοῦ τὸ μοιραῖον αὐτόγραφον.

Νέος π. χ. δημοσιεύων τὸ πρῶτον νεανικὸν μυθιστόρημά του, εἶχε πᾶσαν πιθανότητα, ὅτι θὰ ἐλάμβανε μετὰ τινος ἡμέρας ἐπιστολήν, γραφῆς ἀγνώστου εἰς αὐτόν, ἐν ἧ μὲ πάλλουςαν ἐκ τῆς συγκινήσεως καρδίαν ἀνεγίνωσκεν :

«Κύριε, Αἱ τερπναὶ καὶ ὠφέλιμοι στιγμαί, ἃς διήλθον ἀναγινώσκων τὰ δημοσιευόμενα παρ' ὑμῶν βιβλία, ἐν οἷς τὸ ὀρθὸν τῶν ἰδεῶν ἀμιλλᾶται πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ὕφους, μὲ παρακινουσί νὰ πλουτίσω τὴν σπανίαν ἐξ αὐτογράφων διασῆμων καὶ χρησίμων ἀνδρῶν συλλογὴν μου διὰ δειγματῶς τινος τῆς ὑμετέρας γραφῆς, εἴτε ἐν εἶδει ἐπιστολῆς, εἴτε διὰ τινος ῥητοῦ γεγραμμένου παρ' ὑμῶν, εἰ καὶ ὅπωςδήποτε ἄλλως προτιμᾶτε».

Ὁ νέηλος ἐν τῇ μέθῃ τῆς χαρᾶς δὲν παρετήρει ὅτι ἡ γενικὴ καὶ ἀόριστος ἔκφρασις « τὰ παρ' ἡμῶν δημοσιευόμενα βιβλία, ἐν οἷς τὸ ὀρθὸν τῶν ἰδεῶν ἀμιλλᾶται κτλ. » οὐδαμῶς προϋπέθετον τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ὄσων ἔγραφε, καὶ ἀπέστελλε προθύμως τὸ αὐτόγραφον. Ὁ συλλέκτης εἶχεν ἀπαξ διὰ παντός ἐν εἶδει ἐγκυκλίου συντάξει τὴν ἀνωτέρω παρατεθεῖσαν ἐπιστολήν καὶ ἐποιεῖτο χρῆσιν αὐτῆς εἰς πᾶσαν τυχοῦσαν περίστασιν.

Ἀλλὰ διὰ τοιοῦτου χονδροειδοῦς δελεάσματος συναλαμβάνοντο μόνον οἱ ἄπειροι, οἱ νέοι, οὐχὶ δὲ καὶ οἱ ἐγγηράσαντες ἐν τῇ δόξῃ, παρ' ὧν ἵνα ἀποσπάσῃ τις ὀλίγας αὐτογράφους γραμμὰς ὑπῆρχεν ἀνάγκη ἄλλων τεχνασμάτων, εὐφμεστέρων. Τοιοῦτο τέχνασμα λίαν ἐπιτυχῶς μετεχειρίσθη ὁ Β... , ὅπως ἀποκτήσῃ αὐτόγραφόν τινα ἐπιστολήν τοῦ διασῆμου ἱεροκήρυκος Λακκορδαίρ. Ἐγραψε πρὸς αὐτόν, ὅτι ἦτο νεαρὸς εὐπατρίδης, ἀηδιάσας τὰς ἡδονὰς τοῦ κόσμου, ὅστις ἐπεθύμει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν κληρὸν. Ἐζήτηε δὲ παρά τοῦ σεβασμιωτάτου πατρὸς συμβουλὰς περὶ τῆς ἀποφάσεώς του. Ὁ Λακκορδαίρ, μὴ δυνάμενος νὰ ὑποπτεύσῃ τὸ τέχνασμα, ἀπήντησε δι' ἐπιστολῆς εὐγλώττου, παθητικῆς, ἐν ἧ κατέγραφε πᾶσας τὰς διατυπώσεις, αἰτινες ἀπητοῦντο ἵνα ὁ νέος εἰσέλθῃ ὡς μοναχὸς εἰς τὸ τάγμα τῶν Προσκυνητῶν.

Ἄλλοτε προσεποιήθη τὸν ὁπαδὸν τῶν ἀρχῶν τῆς Διεθνούς ὅπως λάβῃ γραμμὰς τινὰς παρὰ τοῦ Φλουράνης.

Τινὲς ἀπῆντων εἰς τὰ ἐπανειλημμένα αἰτήματα τοῦ ὀχληροῦ συλλέκτη, ἐν οἷς ἀπέδιδεν αὐτοῖς ἰδιότητας ὅλως ὑπερβολικὰς, δι' εἰρωνικῶν ἐπιστολῶν.

«Ἐπεθύμουν, τῷ ἔγραφεν ὁ Ἰούλιος Σανδῶ εἰς ἀπάντησιν τῆς πεντηκοστῆς ἢ ἑξηκοστῆς ἐπιστολῆς του, νὰ συνεμεριζόμεν ἡμῶν κολακευτικὰς γνώμας, ἃς τρέφετε περὶ τοῦ ἀτόμου μου. Δυστυχῶς τὸ πρᾶγμα μοῦ εἶναι ἀδύνατον. Ὅχι μόνον δὲν χαίρω φήμην σοφοῦ ὡς λέγετε, ἀλλὰ τοῦναντίον θεωροῦμαι ὡς ὁ ἀμαθέστερος τῶν συγγραφέων. Περὶ τῶν ὑψίστων ἀξιωματῶν εἰς ἃ ἀνήλθον, πρῶτην φορὰν ἀκούω νὰ γίνεταί λόγος. Ἡ θέσις μου εἶνε μετριωτάτη καὶ ταπεινωτάτη, ἀλλ' εἶμαι εὐχαριστημένος, διότι θεωρῶ ὅτι ὑπερβάλλει τὴν ἀξίαν μου.»

Οἱ ἀκαθημαϊκοί, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ Β... εἶνε λίαν μετριόφρονες. «Σὰς ἀποστέλλω αὐτογράφους τινὰς γραμμᾶς μου, γράφει ὁ Μεζιέρ, ὡς ἂν ἤξιζαν τὸν κόπον νὰ διαφυλαχθῶσιν. Πράγματι, μὲ κρίνετε ἐπιεικέστερος ἢ ἐγὼ ἑμαυτόν».

«Ἡ ὑπογραφή μου, γράφει ὁ Saint-René-Taillandier, δὲν εἶναι ὑπογραφή ἀνθρώπου ἐνδόξου, ἀλλὰ συγγραφέως εὐσυνειδήτου.»

Ὁ ποιητὴς Παῦλος Μερὶς ἀπαντᾷ διὰ τοῦ ἐπομένου χαριστάτου καὶ ἀμεταφράστου διστίχου :

L' EPOPEE HUMAINE

L' homme respire, aspire
Sourir, puis expire.

Ὁ Βέλγος λογογράφος Λεροᾶ ἀποστέλλει εἰς τὸν συλλέκτην τὸ ἐξῆς εὐφυὲς τετράστιχον :

Mais voyez un peu l' aventure,
Si je dis oui, si je dis non,
Vous recevez ma signature,
Je suis pris de toute façon.

Καλλιτέχνης τις ἐπιστέλλει, ἀντὶ ἄλλου, τὸ ἐπόμενον αὐτόγραφον ὑποσχετικόν :

«Ἐὰν εὐρίσκωμαι μεταξὺ τῶν ζώντων τὴν 7 Μαΐου 1970 (ἔγραφε τῷ 1830) ὑπόσχομαι νὰ πληρώσω εἰς τὸν ἐπιφερόντα τὸ παρὸν 100 χιλιάδας φράγκων».

Πάντα τὰ ἐν τῇ συλλογῇ αὐτογραφα ἐπωλήθησαν εἰς διαφόρους τιμὰς ἀπενεγκόμενα ποσὸν ἰκανῶς σπουδαῖον. Ὁ Παρισινὸς συλλέκτης εἶχε χρηματίσει ἐν τῷ βίῳ του μὲ τὰ ψιχία τοῦ πνεύματος τῶν συγχρόνων αὐτῷ ἐπισημοτήτων.

K*.

Ἐὰν κρατήσῃ τις τὸ βιβλίον ἀνεστραμμένον περιγελάται ὑφ' ἐνὸς ἐκάστου. Ἐὰν ὅμως ἀναγνώσῃ τὸ βιβλίον καὶ παρεννοήσῃ αὐτό, λέγει τὸ πλῆθος : ὁ ἄνθρωπος οὗτος σκέπτεται πρωτοτύπως.